בהר ב*

א. ביי דער מצוה פון שביתת הארץ אין שביעית, זאגט דער רמב"ם[1]: „מ"ע לשבות מעבודת הארץ ועבודת האילן בשנה שביעית שנאמר[2] ושבתה הארץ שבת להי' ונאמר[3] בחריש ובקציר תשבות" — איז ידוע אין דעם די חקירה[4]: צי די מצוה איז אז די ערד זאל שובת זיין, ווי ס'איז משמע פון לשון הכתובים בפרשתנו „ושבתה הארץ שבת להי' .. שבת שבתון יהי' לארץ .. שנת שבתון יהי' לארץ"[5], און ווי דער רמב"ם זאגט (אין אן אנדער ארט[6]) אז די מצוה איז „שתשבות הארץ בשביעית ממל-אכתה"[7]: אדער די מצוה איז אז דער מענטש דארף רועז מעבודת הארץ, ווי דער לשון הכתוב „בחריש ובקציר תשבות", און ווי דער לשון הרמב"ם הנ"ל[8] „לשבות מעבודת הארץ ועבודת האילן"[9].

[בנוגע צו די לאווין וואס זיינען דא אין דעם: שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור"[10], איז פשוט אז דער איסור ל"ת איז נאר אויפן גברא „שלא יעבוד עבודת הארץ בשנה זו כו'"[11]].

פון די נפק"מ בזה: אויב די מצוה איז אז די קרקע פונעם אידן דארף האבן שביתה, איז דעמאלט קיין חילוק ניט ווער עס איז שולל די שביתה און טוט די ארבעט אין זיין קרקע, אפילו אויב דאס טוט א גוי[12], איז דער בעל הקרקע עובר

---

*) וסיום מס' שביעית.

1) ריש הל' שמיטה ויובל.

2) פרשתנו כה, ב.

3) תשא לד, כא.

4) ראה מנ"ח מצוה קיב. ביאור הר"פ פערלא לסהמ"צ רס"ג מ"ע סא (רסג, ג ואילך. רסה, ב ואילך). ובס' לאור ההלכה להרש"י שי' [זיל] זוין (ע' צד) מציין עוד ספרים דשקו"ט בזה.

5) שם, ד"ה. ברמב"ם ריש הל' שמיטה ויובל הביא (מהג"ל בפנים) רק הכתוב „ושבתה הארץ", ובסהמ"צ מ"ע קלה: „(והוא אמרו .. בחריש ובקציר תשבות) וכבר נכפל זה הציווי פעמים ואמר שבת שבתון יהי' לארץ .. האי שבתון עשה (ואוי"כ) ואמר גם כן ושבתה הארץ". ובפרש"י ע"ז (טו, ב) הביא הכתוב „שנת שבתון יהי' לארץ". וראה לקמן הערה 8, 12.

6) במנין המצות (מצוה א') שבהכותרת להל' שמיטה ויובל.

7) להעיר מתו"כ עה"פ (בחוקותי כו, לד. מג) „אז תרצה הארץ גו' והארץ תעזב מהם ותרץ את שבתותי" — „בשביל שתדעו שהארץ שלי כו' והיא תשמט מאילי' כל שמיטים שהיא חייבת לי".

8) ועד"ז לשונו במנין המצות בריש ספר היד מ"ע קלה ובסהמ"צ שם. ועפ"ז יומתק מה שבסהמ"צ הביא הכתוב „בחריש ובקציר תשבות" ורק אח"כ „וכבר נכפל זה הציווי פעמים ואמר שבת שבתון". ובמנין המצות שם הביא רק הכתוב „בחריש ובקציר". וכ"ה בחינוך שם „לבטל עבודת הארץ בשנה השביעית שנאמר בחריש ובקציר תשבות ובא הפי' כו'". אבל להעיר שבריש הל' שמיטה ויובל הקדים הרמב"ם הכתוב „ושבתה הארץ".

9) וי"ל שתלוי בהטעמים למצות שמיטה: „שתוסיף הארץ תבואתה ותתחזק בעמדה שמוטה" (מו"נ ח"ג פל"ט), שביתת הארץ. או „לקבוע בלבנו כו' ענין חידוש העולם כי ששת ימים עשה כו' הכתיב מנוחה על עצמו כו'" — „אין דבר מיוחד מרשותו רק שהכל ברשות אדון הכל" (חינוך מצוה פד. שכח. וראה רמב"ן פרשתנו כה, ב. ובארוכה אברבנאל ריש פרשתנו), שביתת האדם.

10) פרשתנו שם, ד.

11) לשון הרמב"ם בהכותרת להלכות שמיטה ויובל מצוה ב' (וראה לשונו בסהמ"צ ובמנין המצות בתחילת ספר היד מל"ת רכ ואילך). וראה צפע"נ מהד"ת ג, רע"ג.

12) ראה תוס' רי"ד ע"ז שם (מהדו"ק). חכמת שלמה (מהרש"ל) ב"מ צ, א. ובתוס' רי"ד (בשם המורה — רש"י) וח"ש הביאו הכ' „שבת שבתון יהי' לארץ".

אויף דער עשה; אויב אבער דאס איז א חובת גברא איז בשעת א גוי באארבעט די פעלד איז ער ניט עובר.

ב. עד"ז איז דא די חקירה און א פלוגתא ביי נאך א מ"ע אין שביעית — „והשביעית תשמטנה ונטשתה"[13], צי די מצוה פון שמיטת הפירות איז אז דאס וואס די ערד גיט ארויס בשביעית דארף בעה"ב משמיט [מפקיר] זיין *[13], ווי דער לשון הרמב"ם (אין ספר המצות [14]) „שצונו להפקיר כל מה שתצמח" און (אין ספר היד [15]) „להשמיט כל מה שתוציא הארץ בשביעית"; אדער די שמיטה איז אין אן אופן פון „אפקעתא דמלכא" [16] — די תורה האט מפקיר געווען [17] די פירות [18] שביעית און דער בעה"ב טוט גארניט אויף אין דעם [19].

ווען דער חילוק בפשטות איז אין פאל [20] ווען ער איז זיי בפירוש ניט מפקיר (גודר שדהו ונועל כרמו) [21]: אויב ס'איז א חובת גברא אויפן בעה"ב צו מפקיר זיין [22] איז (כאטש ער איז עובר אויף דער מ"ע, פונדעסטוועגן) טאר עס א צווייטער ניט נעמען, און אויב ער נעמט איז ער עובר אויף איסור גזילה. אויב אבער דאס איז אפקעתא דמלכא, קען מען נעמען און זוכה זיין די פירות אפילו בע"כ פון די בעלים.

נאך א נפק"מ פשוטה זאגט מען אין דעם: וויבאלד אז שביעית איז פטור פון מעשר מצד דעם וואס די פירות זיינען הפקר — איז אויב דער חיוב איז אז דער מענטש זאל זיי מפקיר זיין, דעמאלט דארף אויסקומען אז די פירות שביעית וואס ער איז זיי ניט מפקיר (גודר שדהו כו') זיינען חייב במעשרות; אויב אבער זיי זיינען הפקר מצד „אפקעתא דמלכא" איז מובן, אז זיין ניט מפקיר זיין ענדערט גארניט און די פירות זיינען פטור פון מעשרות.

ג. מען קען אבער זאגן, אז אויך ווען איינער איז בפירוש ניט מפקיר די פירות פון שביעית זיינען זיי פטור פון מעשרות אפילו לויט די סברא אז ס'איז א חובת גברא [23], וואס רומ"ל אז דאס

---

13) משפטים כג, יא. וראה חינוך מצוה פד „ומצוה זו שהיא להפקיר כל פירותיו ומצוה אחרת שציונו הא-ל לשבות בה כו' קשר אחד להם".

*13) והנהגתו מוכיחה שהפקיר וא"צ הפקר בדיבור, או שסתמי' — אוקמי בחזקת כשרות.

14) מ"ע קלד. ועד"ז בחינוך ריש מצוה פד.

15) הל' שמיטה ויובל פ"ד הכ"ד. ובמנין המצות (מ"ע קלד) שבריש ספר היד „להשמיט קרקע". וראה לקמן הערה 18.

16) לשון הגמרא ב"מ לט, ר"ע"א (ובפרש"י שם: מצות המלך). קו, א (ובפרש"י: המלך ביטלו מלזורעה כו'). קט, א (לגבי יובל).

17) להעיר מלשון הרמב"ם בהכותרת שם (מצוה ו') „שישמט מה שתוציא הארץ".

18) ולשון הגמרא נדרים מב, ב: „ארעא נמי (רחמנא) אפקרה" היינו ללקוט פירות כמ"ש ברי"ן ורא"ש שם.

19) ראה בכהנ"ל (ובהבא לקמן): מחלוקת ב"י והמבי"ט (שו"ת אבקת רוכל סי' כד. שו"ת מבי"ט ח"א סי"א. מהרי"ט ח"א סי' מב, מג). מנ"ח מצוה פד. ביאור הרי"פ פערלא שם (רסו, א ואילך). ובאור ההלכה שם (ע' צו) הביא עוד כמה ספרים. אנציקלופדיא תלמודית בערכו. ובצפע"נ (מאכא"ס פ"י הט"ו (צ, ד). נדרים פ"ו הי"ג (יג, א). תרומות פ"ב סהי"ב (מה, ב). מת"ע פ"ו ה"ה (סג, ב). ועוד) דפליגי הראשונים, מחלוקת רש"י ותוס' בר"ה טו, א.

20) מנ"ח שם.

21) ראה רמב"ם שם (פ"ד הכ"ד) „וכל הנועל כרמו או סג שדהו בשביעית ביטל מ"ע". משא"כ בסתם י"ל בפשטות דהוי הפקר ממילא לכו"ע. ראה בהמובא באנציקלפדיא שם. ועוד.

22) ולשונות הגמרא הנ"ל (הערה 16, 18) תירצו באחרונים לדיעה זו — ראה בהמובא בהערה 19.

23) מחלוקת הב"י והמבי"ט (הנ"ל בהערה 19) היא בעיקר לגבי פירות עכו"ם בשביעית. ובתוך דבריו כתב הב"י (אבקת רוכל שם) „כי לא נפטרו פירות שביעית ממעשרות אלא מטעם הפקר וכל שאינו מופקר לא נפטר ממעשרות, ומה שטען אטו ישראל שגדר כרמו ולא הפקיר כו' דאיכא למימר

וואס פירות שביעית זיינען פטור פון מעשרות מטעם הפקר, איז דאס ניט דערפאר ווייל זיי זיינען הפקר בפועל, נאר מצד דעם חיוב זיי צו מפקיר זיין.

און די הסברה אין דעם: ע"ד ווי אין די פריערדיקע זעקס יאר איז דא א חילוק אינעם חיוב פון די מעשרות — אז שנה ראשונה שני' רביעית וחמישית איז מען מפריש מעשר שני און שלישית וששית איז מען (אנשטאט מעשר שני) מפריש מעשר עני, וואס בפשטות י"ל דעם טעם בכדי מ'זאל ניט דארפן געבן אין איין יאר אלע מעשרות [24], פונדעסטו־ווען לא אשתמיט בשום מקום צו זאגן אז אויב ער האט ניט געגעבן, לדוגמא, מע"ש דעם ערשטן יאר, זאל ער געבן מעשר עני — והטעם ווייל די תבואה פון דעם יאר האט ניט קיין חיוב פון מעשר עני.

עד"ז בנוגע די תבואה און פירות פון שנת השביעית, אז וויבאלד די תורה האט מחייב געווען אז מ'זאל מפקיר זיין די תבואה ופירות פון דעם יאר, איז במילא ניטא דעם יאר קיין חיוב מעשרות [25], אפילו ווען מ'האט בפועל ניט מפקיר געווען [26].

ד. לכאורה קען מען בריינגען א ראי', אז דער הפקר פון שביעית איז אפקעתא דמלכא, פון [27] לשון המדרש [28]

בהא אין הכי נמי שהיא חייבת אע"ג דרחמנא אפקירה כיון דאיהו לא אפקרי' ואפי' את"ל דפטורה איכא למימר שאני התם דרחמנא אפקרי' מה שאין כן בשל גוי כו'. הרי דגם לשיטתי' דמצוה על האדם להפקיר לא פסיקא לי' מילתא בפירות של ישראל.

24) אף שלמדוהו מהכתובים ראה יד, כח־כט. (ראה ספרי שם. ר"ה יב, ב. רמב"ם הלכות מת"ע פ"ו ה"ד) — הרי י"ל שזהו טעם הכתוב שצ"ל רק מעשר אחד ולא שזהו גזה"כ בלי טעם.

25) להעיר מתוד"ה יד הכל ר"ה טו, א. ראה צפע"נ שבהערה 19. ובכמה אחרונים. ולהעיר עד"ז בהיתר — מי שאנסוהו לחלל שבת — המחוייב להניח תפילין. העושה מלאכה בחוה"מ האם מחוייב בתפילין — שו"ת אמרי יושר ח"ב סקמ"ט (ושם גם שקו"ט בהולך במדבר ושכח מתי שבת כו'). וראה ג"כ הצ"צ למו"ק פ"ג מ"ד.

---

26) ראה ספרי (ראה יד, כח. תבוא כו, יב. ילקו"ש שם): „יכול אף שנה שביעית תהא חייבת במעשר ת"ל שנת המעשר שנה שחייבת במעשר יצאה שביעית שאינה חייבת במעשר". ובמהרי"ט שם סי' מג מוכיח מזה שפירות שביעית פטורין מן המעשר מגזה"כ ולא מטעם הפקר כלל (וראה שם שהביא מפרש"י ר"ה שם). ובזית רענן לילקוט ראה שם (אות מה) „שהכל הפקר", ולפי הנ"ל בפנים י"ל פי' הספרי בפשטות שפירות שביעית אינן חייבות במעשר מכיון שחייב להפקירם [ולהעיר שבספרי (וילקוט) שם ממשיך „יכול יהו שני מעשרות נוהגים בה (בשלישית) ת"ל שנת המעשר מעשר אחד כו']. וראה צפע"נ מת"ע הנ"ל.

27) עוד יש להוכיח (לכאורה) דשביעית הוי אפקעתא דמלכא מזה שהוצרכו לשומרי ספיחים בשביעית להביא מהן עומר ושתי הלחם (שקלים פ"ד מ"א. תוספתא מנחות פ"י ה"ה) ובתוס' בכ"מ (ביצה קכב, א (ד"ה של). ב"מ נח א (ד"ה לשמור). מנחות פד, א (ד"ה שומרי). ועוד), שקו"ט האיך מותר והלא צריך ממשקה ישראל מן המותר לישראל ובת"כ פרשתנו (כה, ה) מן שמור בארץ אין אתה בוצר כו', ולמה לא הקנו את השדות לפני שנת השביעית לקטנים שלאו בני מצוה נינהו ואינם צריכים להפקירם, והיו יכולין להביא מהם עומר ושתי הלחם, ומוכח לכאורה דאפקעתא דמלכא הוי שלכן גם השדות דחש"ו הוי הפקר מאליהם (ראה עד"ז מנ"ח מצוה פד) *.

אבל אינו — כי מצות התורה לא ניתנו שיהא אפשר לקיימם רק ע"י ערמה וכיו"ב, ופשיטא שאין לומר שקיום מצות עומר ושתה"ל בשנה השביעית ניתן באופן כזה שיהא מחוייבים ליקח שדה של המחוייב במצות וליתנו להקטן כדי להפקיעו ממצות שמיטה. ופשוט.

28) תנחומא ר"פ ויקרא. וראה ויק"ר שם.

---

*) ומה"ט אין מספיק מ"ש במנ"ח שם שאפשר שלא הי' סמוך לירושלים כו'. ומ"ש במנ"ח ד„אפילו הי' (שדות של חשו"ק סמוך לירושלים) מ"מ אינם בני הקנאה מה"ת", הרי זה שייך להשקו"ט בנתינת לוכד לקטן אם מהני מתנתו דקטן אפילו לדאורייתא (ראה שד"ח כרך ב' שפ, ב ואילך). אבל להעיר

אויפן פסוק[29] „גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו" — „אלו שומרי שביעית, ולמה נקרא שמם גבורי כח רואה ששדהו מופקרת ואילנותיו מופקרים והסייגים מופרצים ורואה פירותיו נאכלים וכובש את יצרו ואינו מדבר" וואס פון לשון „רואה ששדהו מופקרת ואילנותיו מופקרים" איז משמע אז זי ווערט הפקר פון זיך אליין — היינו מצד אפקעתא דמלכא, ניט דורך דעם וואס ער האט דאס מפקיר געווען.

מ'קען אבער דוחק זיין, אז דער מדרש איז מתאר דעם מצב פון דער שדה ואילן ווי זיי זיינען בפועל — „שדהו מופקרת ואילנותיו מופקרים כו'", ניט ריידנדיק וועגן דער סיבה דערפון: אבער אויך דער מדרש האלט, אז זיי זיינען געווארן הפקר נאר דורך דעם וואס דער מענטש האט זיי מפקיר געווען[30]. און דער חידוש בשעת „רואה" — כאטש ער אליין האט עס מפקיר געווען — איז ווייל ער זעט ווי עס זעט אויס בפועל, ע"ד אינו דומה ראי' לשמיעה.

ה. וי"ל א מקור והוכחה צו דער דיעה וסברא, אז שמיטת קרקעות איז ניט אפקעתא דמלכא נאר חובת גברא, פון דעם וואס מען פארגלייכט שמיטת קרקעות צו שמיטת כספים[31]: „וזה דבר השמיטה שמוט[32] בשתי שמיטות הכתוב מדבר אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים. בזמן שאתה משמט קרקע כו'"[33] [און הגם אז דאס איז נאר דעת רבי און ניט דעת רבנן[34] — איז אבער זייער פלוגתא נאר אויף דעם וואס רבי זאגט „בזמן שאתה משמט קרקע כו'", אבער ניט אויף דעם צוגלייכן השמטת קרקע און השמטת כספים[35]].

ביי שמיטת כספים זאגט די משנה אין מס' שביעית[36]: „המחזיר חוב בשביעית (נאכן זמן השמיטה)[37] יאמר לו משמט אני, אמר לו אעפ"כ, יקבל ממנו שנאמר וזה דבר השמיטה" — אויב שמיטה איז אפקעתא דמלכא און ס'ווערט אויס חוב, איז ניט גלאט לשון המשנה „המחזיר חוב", „משמט אני", און פי' המפרשים

---

29) תהלים קג, כ.

30) גם צ"ע אח"ל דהוי אפקעתא דמלכא ואינו שייך לפעולת האדם כלל — מדוע נקרא „שומרי שביעית" ע"ז ש„כובש את יצרו ואינו מדבר", ובויק"ר שם „בנוהג שבעולם אדם עושה מצוה ליום א' לשבת א' לחודש א' שמא לשאר ימות השנה", דמשמע שהעדר דיבורו בכל ימות השנה הוי מצוה.

דצריך למוסרו לצבור יפה יפה ובזה שקו"ט ומחלוקת אם מהני גם בגדול (ירושלמי שקלים שם (ובמפרשים), ב"מ קיח, א, ועיין תוי"ט שקלים שם (במחלק בין הנ"ל ושקלים דמקבלים מקטנים (שקלים פ"א מ"ה. וראה רע"ב שם) ולא חיישינן. וראה בארוכה מל"מ ושעה"מ שקלים פ"ד ה"ו, ועוד). ובכל אופן י"ל בפשטות שיכולים ליקח מהם בתורת הפקר ב"ד הפקר. ואכ"מ.

31) להעיר מרע"מ ריש פרשתנו (זח"ג קח, כ): „פקודא דא לשבות בשנה השביעית כו' ואבתרי' להשמיט כספים בשביעית כו'". ובויק"ר שם: וא"ת אינו מדבר בשומרי שביעית נאמר כאן עושי דברו ונאמר להלן וזה דבר השמיטה מה דבר שנאמר להלן בשומרי שביעית הכתוב מדבר אף דבר האמור כאן בשומרי שביעית הכתוב מדבר.

32) ראה טו, ב.

33) גיטין לו, סע"א. וש"נ.

34) בגיטין שם: בשביעית בזה"ז ורבי היא (וראה פרש"י שם ד"ה בשביעית. שם ע"ב ד"ה רבא). ובמו"ק ב, סע"ב מוסיף „אפי' תימא רבנן כו'".

35) ובסהמ"צ להרמב"ם מ"ע קמא ובחינוך מצוה תעז: ולשון התוספתא בשתי שמיטות הכתוב מדבר אחת שמיטת קרקעות ואחת שמיטת כספים. וראה לאור הלכה שם ע' קי שרוב הראשונים פוסקים כרבי, ואשר כן פסק הרמב"ם. אבל ראה לקמן הערה 60.

36) פי' מ"ח. גיטין לז, ריש ע"ב (בשינוי לשון).

37) בזמן שהשביעית נוהגת ועברה עליו שביעית — פרש"י גיטין שם. הרא"ש שביעית שם. וראה ר"ש, פי' מהר"י בן מלכי צדק, רע"ב (ועוד) שביעית שם.

פון דעם לווה"ס זאגן „אעפ"כ", אז ער וויל „לפרוע" דעם חוב [38] ?

נאכמער: וויבאלד אז די תורה זאגט אז שביעית איז משמט ומבטל דעם חוב, האט לכאורה גאר געדארפט זיין אן איסור פאר דעם לוה צו טאן א פעולה הפכית — אומצוקערן די געלט אלס חוב — און די משנה זאגט גאר אז (ניט נאר מעג דאס דער לוה טאן, נאר) „רוח חכמים נוחה ממנו" (ווי עס שטייט אין דער צווייטער משנה [39]) ?

איז משמע פון דעם אלעם, אז שמיטת כספים בשביעית איז ניט אין גדר פון אפקעתא דמלכא — אז דער חוב ווערט לגמרי נפקע ונתבטל בדרך ממילא [40] — נאר (א) ס'איז א חובת גברא אויפן מלוה צו משמט זיין דעם חוב [41] און (ב) אז דער גדר החיוב איז ניט צו מפקיע ומבטל זיין דעם חוב לגמרי, נאר ער לאזט אפ (משמט) דעם חוב: ער מאנט אים ניט (לא יגוש).

[עפ"ז ווערט פארשטאנדיק וואס דער רמב"ם [42] זאגט: „מצות עשה להשמיט המלוה בשביעית שנאמר כו'" וואס בפשטות איז דאס שייך וועז דער משמיט זיין איז א חיוב אויפן מלוה און ניט ווען ס'איז אן אפקעתא דמלכא [43].

און לויט דעם איז מוסבר וואס דער רמב"ם [44] זאגט: „וצריך המלוה לומר למחזיר משמיט אני וכבר נפטרת ממני, אמר לו אעפ"כ רצוני שתקבל, יקבל ממנו שנאמר לא יגוש והרי לא נגש", ד. ה. אז דער חיוב ומצוה אויפן מלוה („משמיט אני") איז מוגדר אין דעם וואס ער איז מקיים דעם „לא יגוש" — ס'איז ניט א באזונדער לאו און איסור אין שמיטת כספים [45], נאר (אויך) דער קיום פון חיוב השמטה (אלס מ"ע); און ווי

---

38) בר"ש (וברע"ב) שם „אני רוצה לפרוע (לך)". וראה מה שהקשה בתוי"ט שביעית שם ובמשנה ראשונה שם. ובפרש"י גיטין שם ד"ה ואם „אני רוצה להחזירו לך". ויתירה מזו בפרש"י שבת (קמח, ב): אעפ"כ איני חפץ שישמטו יקבל ממנו.

39) מ"ט שם.

40) אבל במרדכי גיטין פ"ד סי' שפ: „דשביעית הפקעתא דמלכא הוא אע"ג דלא אמר משמט אני". וראה סמ"ע שו"ע חו"מ סס"ז סקט"ז. וכן פשיטא לי' להמנ"ח מצוה תעז בתחילתו. וראה ספר התרומות שער מה (חלק א') אות ה' (ותשובות הרא"ש כלל עז אות ד') בשם תשובת הרמב"ן. ולהעיר מפרש"י גיטין (לו, א ד"ה מוסרני. שם, ב ד"ה רבא) דתירוץ רבא „הפקר ב"ד הי' הפקר" קאי גם על קושיא הא' שם „ומי איכא מידי דמדאורייתא משמטא והתקין הלל דלא תשמט". ועד"ז בחי' הרשב"א שם (ושם: „הפקר הלל ממונו של לוה לגבי מלוה ומגבי לי'"). וי"ל.

41) וכן מוכח בתשובת מהרשד"ם חו"מ סי' סא. (ועד"ז מקושי' התומים סס"ז סקכ"ה): ושמא אפי' טעמא דב"ד אביהן של יתומין לא איצטריך ליתומים קטנים שהלוו שהרי לאו בני מיעבד מצוה נינהו וקרא כו'. ועי"ש בסוף התשובה, ואם הוי אפקעתא דמלכא, הרי החיוב נפקע מאליו ולמאי נפק"מ, כמ"ש במנ"ח שם. וראה בהנסמן לקמן הערה 50.

42) רפ"ט שם. ובסהמ"צ מ"ע קמא. ראה ביאור הרי"פ פערלא שם (רסו, ג).

43) כי דוחק לומר שס"ל שכל המצוה היא רק שיאמר משמט בדבור אבל אפקעתא דמלכא היא מעצמה כי: א) רק כשבא הלוה להחזיר מצינו שצריך שיאמר משמט אני, ולא פסיקא מילתא בכל מלוה עד שיתכן לומר „מ"ע להשמיט המלוה בשביעית כו' " ב) אם לזה כוונתו הו"ל לפרש. וראה רי"פ פערלא שם. לקמן הערה 47.

44) שם פ"ט הכ"ת. וראה רדב"ז וכס"מ שם.

45) ועפ"ז יובן מה שבהמצות ל"ת (סהמ"צ ל"ת רל) בכללם יחד: הזהירנו שלא לתבוע משאות בשנת השמיטה אבל ישמטו כלם יחדו • שנאמר שמוט כל בעל משה ידו כו' ואינו מותר לגוש כו' אבל ישמט". ולהעיר שגם בספר היד שם רפ"ט כתב: „מ"ע להשמיט המלוה כו' והתובע חוב כו' עבר על ל"ת שנאמר כו' " ולא כתב מ"ע להשמיט כו' ואסור לתבוע כו'.

•) כ"ה בהוצאה שלפנינו. אבל בתרגום קאפח „ישמטו כליל לגמרי". ובהוצאת העליר מתרגום א"א „אבל יפלו לגמרי".

דער לשון החינוך[46]: „לעזוב החובות" — אפלאזן ד. ה. ניט מאנען; און ווי ס'איז די משמעות פון לשון הכתובים: „שמוט כל בעל משה ידו אשר ישה ברעהו לא יגוש את רעהו ואת אחיו גו' ואשר יהי' לך את אחיך תשמט ידך"[47].

און וויבאלד אז דער „לא יגוש" איז מחייב און מכריח דעם מלוה אפצולאזן און ניט מאנען דעם חוב, איז מובן, אז בדרך ממילא פאלט אפ דער שעבוד וחובת גברא פון דעם לוה צו פורע זיין דעם חוב (ווייל ס'איז הא בהא תליא)[48] — ווי דער לשון הרמב"ם: „משמיט אני וכבר נפטרת ממני", אז דער לוה ווערט נפטר פון זיין שעבוד צום מלוה[49]; אבער דאס איז נאר ביטול השעבוד אין דעם יחס (פון גדר גברא) צווישן מלוה און לוה, עס בלייבט אבער דער שעבוד אויף די נכסי הלוה[50], ווייל דער עצם חוב כשלעצמו איז ניט נפקע געווארן[51].

און דערפאר איז פארשטאנדיק וואס לדעת רוב הפוסקים (אויסער די דעה יחידאה פון יראים[52]) איז ניטא קיין גדר דמצוה אויפן לוה צוריקצוצאלן דעם חוב צום מלוה (אויך פאר דעם ווי דער מלוה האט געזאגט „משמיט אני"); און פונדעסטוועגן ווערט ער אנגערופן[53] „מחזיר חובו" — ווייל הגם דער לוה איז פטור פון צוריקצאלן די הלוואה, איז נאך אלץ דא דער חוב, ער איז ניט נפקע

---

46) מצוה תעז.

47) ולפי"ז מה שצריך לומר משמט אני לדעת הרמב"ם כיון דכל הגדר הוא מצד לא יגוש, י"ל דס"ל דהוי מצוה שיאמר ההשמטה בפה כפרש"י גיטין ושבת שם. וכן הוא דעת אדה"ז הלכות הלואה סל"ו. (וכ"כ במרדכי שם ואו"ז פ"א דע"ז סי' קח לדעתם דשביעית משמטת מאילי'. וראה תוס' רי"ד גיטין לז, ב. ב"ח חו"מ סי' סז סקל"ה וסקל"ו). ובריב"פ פערלא שם בתחלתו (רסב, ד) כ' דלהרמב"ם בלא אמירת משמט אני עובר בלא יגוש.

48) ראה יתירה מזו בקצה"ח סי' קד סק"ב דבהלואה בכלל (לא בשנת השמיטה) כשאין המלוה תובע אין על הלוה מצוה לפרוע. וגם לדעת הנתה"מ (שם סק"א) דחייב כיון דרחמנא חייבא לפרוע, היינו כשחסרה התביעה בפועל, אבל בנדו"ד (מצוה ואיסור על המלוה לתבוע כו', י"ל שגם לשיטתו אין על הלוה מצוה לפרוע. וכדמשמע מהלשון רוח חכמים נוחה הימנו ולא קיום מצות סבע"ח וכיו"ב (וכבפנים).

49) ולשונו „וכבר נפטרת ממני" היינו שנפטרת ממני לא ע"י אמירתו עכשיו „משמיט אני".

50) להעיר מתומים שם, דס"ל לרש"י בסי' דברי ר"ש בספרי „בעל משה ולא היורש" דעיקר מה שהקפיד התורה הוא ללא יגוש אותו דהוא משועבד גופא כו' ובשביעית פטרה התורה לבל יכול לנגוש אותו הפקיעה שעבוד הגוף כו' אבל בלוה מת ונשתייר נכסים נכסי אביו ערבים בשביל אביו כו' נכסיו ערבים מיום הלואה כו' וגובה מהם. וראה בית רידב"ז הל' שביעית ס"י בסופו.

ויומתק ע"פ דעת ר"ת (ר"ן כתובות פה, ב) דשני שעבודים יש לו למלוה על הלוה שעבוד גופו שהוא מחוייב לפרוע ושעבוד על נכסיו, וכשמחלו פקע שעבוד הגוף וממילא פקע שעבוד נכסים כו', משא"כ כשמת הלוה כו', והרי בנדו"ד המלוה לא מחל השעבוד, וא"כ מובן שנשאר איזה שעבוד נכסים.

51) ומ"ש הרמב"ם פ"ט סה"ד שם „וכשתשקע חמה בליל ר"ה של מוצאי שביעית אבד החוב" — אין פירושו שבטל החוב או נפקע וכיו"ב, כ"א שאא"פ לו לתובעו עוד, ובא בהמשך למ"ש לפנ"ז ד„בשביעית עצמה גובה חובו כו' וכשתשקע חמה כו' אבד החוב".

52) סי' רעח. ובהשלם — סי' קסד. וראה תועפת ראם שם סקט"ז מהרקאנטי, דהיראים חזר בו, עיי"ש שלא חזר בו מהדין שצריך הלוה להחזירו למלוה ואינו רשאי לעכבו אלא ע"פ מלוה כו'. וס"ל כפשוטו שכל הגדר הוא רק שלא יגוש את רעהו בפועל. וראה אברבנאל ראה טו, ב.

53) אף ד„כשהוא נותן לו אל יאמר לו בחוב אני נותן לך אלא יאמר לו שלי הן ובמתנה אני נותן לך" (גיטין לז, ב) — ראה יראים שם (סי' רעח) „ותיקון לשון דיבור הוא שתקנו לומר במתנה שיהא הדבר ניכר ונראה שלא ע"י נגישה נותן לו".

ואף שכתבו לדעתו דשמיטה דקרא אינה מחילה כו', ויש שכתבו (נסמן בהערה שלפנ"ז) שהיראים חזר בו — הרי כשבא להחזיר חובו לפני אמירת משמט אני, פשיטא שנקרא מחזיר חובו (כבהערה שלפנ"ז), וגם אח"כ מאמירת הלוה „אעפ"כ" משמע

געווארן[54]: בסגנון אחר: ווען ער האָט געליגן — איז אויף אַ טייל פון זיינע נכסים (בסכום דההלואה) — חל מעין בעלות פון מלוה.

ס'איז שווער צו זאָגן אַז דאָס איז אַן ענין פון פריעת בע"ח מצוה, ווי אַנדערע מפרשים לערנען דעם פשט אין אונזער משנה[55], והראי' אַז כנ"ל, איז דאָס נאָר אַ דעת יחיד, וואָס האָלט אַז ס'איז דאָ אַ חיוב אויפן לוה אַפצוגעבן דעם חוב צום מלוה (אויב ער האָט ניט געזאָגט משמט אני); ועוד, אויב ס'איז אַ מצוה פון פריעת בע"ח — אפילו לויט דער דעה אַז ס'איז נאָר מדרבנן[56] — איז עס דאָך אַ חיוב ממש[57] און ניט נאָר „רוח חכמים[58] נוחה ממנו"[59].

ו. עפ"י הסברה הנ"ל אין דעם ענין פון שמיטת כספים, איז מסתבר אַז עד"ז איז אויך שמיטת קרקעות, וואָרום דער זעלבער גדר פון שמיטה (בשנה השביעית) איז סיי ביי קרקעות און סיי ביי כספים: ובפרט אַז מ'פאַרבינדט זיי צוזאַמען אין „וזה דבר השמיטה" [און ווי דער רמב"ם ברענגט דאָס אַראָפּ אין ספר המצות ביי דער מ"ע פון שמיטת כספים „ולשון התוספתא בשתי שמיטות הכתוב מדבר אחת שמיטת קרקעות ואחת שמיטת כספים"][60], וואָס „וזה דבר השמיטה" מיינט כפשוטו, אַז דאָס (וואָס ער איז מפרש ווייטער) איז מצות שמיטה, ד. ה. אַז ס'איז אַ מצוה אויפן גברא צו דבר'ן, מפקיר זיין די פעלד[61].

ג"כ שהוא מחזיר חובו, כבהערה 38. וראה פרש"י גיטין שם ד"ה עד דאמר.

54) ולהעיר מצפע"נ כלאים פ"י הכ"ז (יט, ג־ד). מהד"ת בסופו.

55) משנה ראשונה שביעית מ"ט שם.

56) ראה אנציק' תלמודית כרך ט' ע' רכז ואילך. וש"נ.

57) ראה כתובות פו, סע"א דכופין על מ"ע.

58) ראה בארוכה בצ"צ חידושים על הש"ס סוף שביעית בגדר רוח חכמים נוחה ממנו.

אבל להעיר דלפרש"י כתובות (שם) ד"ה פריעת בע"ח מצוה — „מצוה עליו לפרוע חובו ולאמת דבריו דכתיב הין צדק שיהא הן שלך צדק כו'", והרי לכמה פירושים זהו הפירוש בסוף משנתנו „כל המקיים את דברו רוח חכמים נוחה ממנו" — ר"מ ור"ע.ב. וראה ירושלמי שביעית כאן. אבל ראה לקמן בפנים. — וראה לקו"ש בהר תשמ"ט ס"ד.

59) ולפי היראים הנ"ל, י"ל בפשטות ד„רוח חכמים נוחה ממנו" היינו אחר שאמר המלוה משמט אני שאז כבר אין עליו חוב לפרוע, וכפשטות סדרם במשנה, דהמשנה „רוח חכמים נוחה ממנו" באה לאחרי מ"ח „המחזיר חוב בשביעית יאמר לו משמט אני". ראה מלאכת שלמה שם. אבל ברמב"ם מקדים „כל המחזיר חוב שעברה עליו שביעית רוח חכמים נוחה הימנו (ואח"כ) וצריך המלוה לומר למחזיר משמיט אני כו'".

60) הנ"ל הוא לפרש"י גיטין לו, סע"א דשמיטת קרקע קאי על השביעית. אבל גם לפי' ר"ת בתוס' שם ד"ה בזמן (וכן פירש ברמב"ן ריטב"א ר"ן מאירי שם. ובכמה פוסקים שפסקו כרבי), שמפרש דברי רבי כהירושלמי דהשמטת קרקע מדובר ביובל, והשמטת כספים פי' שביעית בכלל — גם דקרקע, הרי פשיטא ששוין הן שהרי כוללם יחד. ויתירה מזו: קורא לשביעית בכלל — שמיטת כספים.

אבל להעיר דלפי' הא' דר"ת בקדושין (לח, ב סד"ה השמטת) „נקט נמי שמיטת כספים דדמיא להו שמיטת יובל שביובל חוזרות השדות מלוקח למוכר ושמיטת כספים כמו כן מופקעים ממלוה ללוה" (ועד"ז הוא ברשב"א גיטין שם). וברמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"ט ה"ב „אין שמיטת כספים כו' אלא בזמן שהיובל נוהג . . שהרי ישוב הקרקע לבעליו בלא כסף כו' אמרו חכמים בזמן שאתה משמיט קרקע כו'". וראה לשונו פ"י ה"ט שם. ובסוף הפרק שם „יובל משמיט קרקע בתחלתו ושביעית אינה משמטת כספים אלא בסופה". ובכ"מ פ"ד הכ"ה שם (פ"ט ה"ב. פ"י ה"ט) דלהרמב"ם דוקא שמיטת כספים הוקשו ליובל. וראה מל"מ פ"ד שם.

61) ע"פ הנ"ל הערה 47 אולי י"ל ההשתוות דשמיטת קרקע ושמיטת כספים גם בזה שגם בקרקע המצוה „להשמיט כל מה שתוציא הארץ" היינו שמניחו הפקר [ורק „כל הנועל כרמו כו' ביטל מ"ע" (רמב"ם שם פ"ד הכ"ד)] וגם להפקיר בפה — ראה רמב"ם שם „אלא יפקיר הכל". וראה רי"פ פערלא שם רסו, א ואילך.

דער חילוק איז נאר, וואס ביי שמיטת כספים, וויבאלד אז די מצוה איז „שמוט כל בעל משה ידו גו׳ לא יגוש את רעהו״ — ער טאר בלויז ניט מאנען, בלייבט א שעבוד חפצא פונעם חוב, כנ״ל: אבער ביי שמיטת קרקע, וואס דארט שטייט „והשביעית תשמטנה ונטשתה״, ווערן די פירות און די תבואה הפקר לגמרי.

ז. עפ״י הנ״ל אין דעם ענין השמטת כספים און דער הסברה פון „המחזיר חוב בשביעית רוח חכמים נוחה ממנו״, ווען מען אויך פארשטיין דעם המשך המשנה אין סיום מס׳ שביעית: „הלוה מן הגר שנתגיירו בניו עמו לא יחזיר לבניו ואם החזיר רוח חכמים נוחה ממנו, כל המטלטלין נקנין במשיכה וכל המקיים את דברו רוח חכמים נוחה ממנו״ —

די שייכות פון די צוויי ווייטערדיקע פאלן צו דעם ערשטן פאל [„המחזיר חוב בשביעית״] איז ניט נאר אין דעם וואס אין די אלע דריי איז „רוח חכמים נוחה ממנו״, נאר אויך אין דעם טעם פארוואס „רוח חכמים נוחה ממנו״:

כשם ווי ביי „המחזיר חוב בשביעית״ איז ניטא קיין חיוב ושעבוד גברא צו באצאלן דעם חוב, נאר בלויז א שעבוד חפצא און מהאי טעמא איז דער פרעון החוב נאר אן ענין פון „רוח חכמים וכו׳״ — אזוי איז עס אויך אין די אנדערע צוויי פאלן, אז ס׳איז ניטא קיין שעבוד גברא פונעם לוה צו די „בניו״ פון גר און פון דעם מוכר צום לוקח, נאר בלויז א שעבוד חפצא — און דערפאר איז עס אויך ביי זיי נאר אן ענין פון „רוח חכמים וכו׳״.

ולהוסיף: לויטן כלל אז דער סדר הבבות אין משנה איז (עפ״י רוב [62])

62) ראה עירובין (ע״ו סע״א) וש״נ לכו״כ מקומות דזו ואצ״ל זו קתני. דרכי שלום כללי הש״ס

בדרך „לא זו אף זו״, דארף מען זאגן, אז די דריי פאלן אין דער משנה זיינען אויסגעשטעלט אזוי, אז אין יעדער וויי־טערדיקער בבא איז דא א חידוש אינעם ענין פון „רוח חכמים נוחה ממנו״ לגבי דער פריערדיקער בבא.

ח. וועט מען דאס פארשטיין בהקדים הדיוק בהמשנה:

אין דער צווייטער בבא: צוליב וואס דארף די משנה זאגן „לא יחזיר לבניו״ — וועו ס׳שטייט נאר „הלוה מן הגר שנתגיירו בניו עמו אם החזיר לבניו רוח חכמים נוחה ממנו״, וואלט מען פאר־שטאנען אז ס׳איז ניטא קיין חיוב אפ־געבן דעם חוב די קינדער.

אין דער דריטער בבא: כל המטלטלין נקנין במשיכה וכל המקיים את דברו רוח חכמים נוחה ממנו — איז ניט מובן — כקושיית המפרשים: די משנה איז דא אויסן צו זאגן די מעלה פון „המקיים את דברו״, וואס דיני קנינים — איז ניט דא דער ארט מבאר זיין זיי, און לאידך גיסא, קיום דברו איז דאך לאו דוקא בקנית מטלטלין [63], איז מאי שייך הכי די הקדמה אז „כל המטלטלין נקנין במשיכה״.

דער ביאור בזה:

פשטות הפירוש פון „רוח חכמים נוחה ממנו״ איז, אז דאס וואס „חכמים אוהבים אותו ע״ז וישר בעיניהם מה שעשה״ [64] איז ניט נאר מחמת דעם וואס ער איז דא

סי׳ קפ (וש״נ). ובשד״ח כללים מערכת ז׳ כלל יא: כתבו הראשונים בכ״מ דאף שתירוץ זו ואין צריך לומר זו לא נאמר אלא מדוחק אבל תירוץ לא זו אף זו אינו דוחק כלל. — ולהעיר מתוד״ה דחביבה (יבמות ל, א).

63) ואי לאשמעינן בנוגע למתנת קרקע וכיו״ב — הרי העיקר חסר מן הספר.

64) לשון הר״מ כאן. וראה צ״צ כאן בארוכה.

מקיים אַ זייטיקע מצוה, אָדער ער איז ניט עובר קיין איסור צדדי (כאָטש ער איז ניט מחוייב בזה) — נאָר צוליב דעם וואָס ער ברענגט דערמיט טוב אין דער זאַך גופא וואָס ער האָט געטאָן.

ובנדו"ד — ביים ענין פון הלואה: „רוח חכמים נוחה ממנו" איז צוליב זיין טאָן אַ גוטע זאַך (הגם ער איז דערין ניט מחויב), וואָס איר מעלה וטוב איז אין דער הלואה גופא — (ניט אין אַ זייטיקן ענין).

פעולת ההלואה (ועד"ז בהקנין) איז צוזאַמענגעשטעלט פון (א) דעם מלוה, (ב) לוה, און (ג) די געלט, וואָס שאַפט די שייכות צווישן מלוה ולוה.

ביי „המחזיר חוב בשביעית" איז דער „רוח חכמים נוחה ממנו" בשייכות צו די אַלע דריי: דער מלוה וואָס איז מקבל דעם חוב — וויבאַלד ער האָט געטאָן אַ מצוה, „כסף תלוה", איז „רוח חכמים נוחה" פון דעם וואָס דורך החזרת החוב ווערט באַוואָרנט אַז דער מלוה זאָל דורך זיין פעולת המצוה ניט ליידן קיין געלט־שאָדן; בנוגע דעם לוה — וויבאַלד אַז דער מלוה איז בירא דשתית מיני', ער האָט געהאַט פון אים אַ טובה, איז „רוח חכמים נוחה" פון דעם וואָס דער לוה האָט דעם רגש הלב אָפּצו־צאָלן דעם מלוה[65] [נוסף אויף דער תועלת שבזה פאַרן לוה גופא — אַז לכשיצטרך זאָל ער פון אים נאָכאַמאָל קענען באַקומען אַ הלואה[66]].

בשייכות דער „חפצא" פון דער הלואה — דער עצם חוב: וויבאַלד אַז אויף דעם איז געבליבן אַ שעבוד (הגם אַז אויפן לוה איז ניטאָ קיין שעבוד גברא, כנ"ל בארוכה), דערפאַר איז „רוח חכמים נוחה" ווען ער צאָלט אָפּ דעם „חוב"[67].

ט. אין דעם צווייטן פאַל „הלוה מן הגר שנתגיירו בניו לא יחזיר לבניו ואם החזיר רוח חכמים נוחה ממנו" — אויך דאָ איז דער „רוח חכמים נוחה ממנו" ניט נאָר מצד זייטיקע ענינים (עס זאָל ניט זיין קיין יחזור לסורו (וכיו"ב) ביי די בנים), נאָר אויך צוליב דער תועלת בנוגע דער הלואה עצמה — אָבער נאָר בשייכות צו צוויי פרטים: דער לוה, און די „חפצא" פון חוב.

וויבאַלד דער לוה האָט געהאַט אַ טובה פון גר און האָט ביי אים געליען די געלט אויף אָפּצוצאָלן, איז הגם אַז נאָך מיתת הגר איז ער מדינא פטור פון תשלומין, וויבאַלד אָבער אַז ער האָט דאָס גענומען ע"מ לשלם — איז עס ביי אים אַ המשך פון אַ חוב — איז אַ מדה טובה אויב ער איז מחזיר.

עד"ז מצד דער חפצא פון חוב: ס'איז טאַקע ניטאָ קיין מלוה צו וועמען צו באַ־צאָלן דעם חוב, אָבער דער שיעבוד אויף נכסי הלוה בשווי פון דעם חוב (כאילו — אַז דאָס געהערט ניט דעם לווה) — מאי בטלי'[68] ? ובמילא האָט אַן אָרט אַז ער זאָל מחזיר זיין דעם חוב,

און וויבאַלד אַז נאָר צו „בניו" האָט דער ממון עפּעס אַ שייכות (שלא יחזרו

---

65) ראה ר"ש סירילאו ומלאכת שלמה כאן „רוח חכמה וחסידות בקרבו דאינו רוצה ליהנות מממון אחרים". וראה בעל העיטור אות פה פרוזבול „שאינו רוצה ליהנות בממון חבירו אבל לכתחלה אין לו להחזיר".

66) ראה במשנה ראשונה כאן.

67) ראה לשון המפרשים (דלעיל הערה 65) „ממון אחרים" — „בממון חבירו".

68) להעיר מב"ק (קט, א) בגזל הגר בזקפו עליו במלוה לר"ע (וכ"ה ההלכה — רמב"ם פ"ח מהל' גזילה ה"ד) שחייב להוציא מתחת ידו, וגם לר"י שם, עכ"פ צריך למחול לנפשי' לאחר מיתת הגר, עיי"ש. ולהעיר מגמרא שם ע"ב „קנאו השם".

לסורם) — איז יחזיר לבניו און דער־פאָר איז „רוח חכמים נוחה ממנו״ [69].

משא״כ לגבי דעם מלוה איז דאָ ניט שייך קיין ענין של טוב, ווייל מת המלוה (דער גר) און „בניו״ זיינען ניט יורש דעם גדר פון מלוה.

און דערמיט איז מובן וואָס די משנה איז מוסיף: „לא יחזיר לבניו״ — כאָטש עס איז מובן פון דעם וואָס „החזיר (איז נאָר) רוח חכמים נוחה ממנו״ — בכדי צו מדגיש זיין, אז דער לוה מיט בניו — האָט קיין שייכות ניט — ניט נאָר מדינא ניט (ווייל זיי זיינען ניט בגדר מלוה און דער לוה האָט צו זיי קיין שום שעבוד ניט), נאָר אויך ניט מטעם רוח חכמים.

ועפ״ז איז פארשטאַנדיק דער חידוש אינעם צווייטן פאַל (הלוה מן הגר) לגבי דעם ערשטן פאַל (המחזיר חוב בשביעית) בדרך „לא זו אף זו״: דער ענין פון „רוח חכמים נוחה ממנו״ איז ניט נאָר ווען דער טוב פון זיין מעשה איז אין אלע דריי פרטים פון דעם ענין הנדון (ביי המחזיר חוב בשביעית), נאָר אויך אין פאַל ווען דער טוב איז נוגע נאָר צו צוויי פרטים.

יוד. „כל המטלטלין נקנין במשיכה וכל המקיים את דברו רוח חכמים נוחה ממנו״: אויך דאָ איז „רוח חכמים נוחה ממנו״ ניט נאָר מצד דעם ענין (צדדי) וואָס ער איז „מקיים דברו״ נאָר (אויך) מצד דעם חפצא — המיטלטלין,

אָבער ניט מצד די אַנדערע צוויי: דער מוכר און לוקח:

וויבאַלד דער לוקח האָט ניט געמאַכט קיין משיכה (אפילו אויב ער האָט געגעבן געלט [70]), איז דאָ ניטאָ קיין שעבוד פון מוכר און לוקח (וקונה), אָז עס זאָל ווערן א שייכות צווישן זיי אלס מוכר וקונה (מצד גדר הקנינים);

נאָכמער: דורך „מקיים דברו״ ווערט ניט באַוואָרנט א טובה בשייכות דעם מוכר אָדער בשייכות צום קונה, עס פעלט גאָרניט ביי דעם לוקח (אין א פאַל אָז דער לוקח האָט אים געגעבן געלט, באָקומט ער דאָס צוריק); עס איז בלויז אן ענין בשייכות דעם פרט פון חפצא: די מיטלטלין האָבן באָקומען א שייכות צום קונה אין און דורך דעם דבור פון מוכר (אָדער אויך מצד דער נתינת דמים פון לוקח), און אויף דעם זאָגט די משנה אָז אויך אין דעם פאַל, ווען ס׳איז דאָ נאָר א טוב מצד איינעם פון די דריי פרטים, איז אויך „רוח חכמים נוחה ממנו״ [71].

יא. איז דעם ענין פון שמיטת כספים הנ״ל געפינט מען א דבר והיפוכו:

פון איין זייט איז דער תוכן פון שמיטת כספים — „שמוט כל בעל משה ידו .. לא יגוש את רעהו״ — א שלילה והעדר (ומהאי טעמא איז „המחזיר חוב בשביעית רוח חכמים נוחה ממנו״, כנ״ל);

עד״ז איז דער תוכן פון שמיטת קרקעות — „ושבתה הארץ שבת לה׳״, און „שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור את ספיח קצירך לא תקצור ואת ענבי נזירך לא תבצור שנת שבתון יהי׳

69) ועפ״ז תתורץ קושי׳ משנה ראשונה כאן „מאי אירי לוה מן הגר כו׳ אפילו לוה מן העכו״ם״.

70) לפי׳ הר״מ והרע״ב. משא״כ להר״ש ותוי״ט. וראה צ״צ שם.

71) ובירושלמי שביעית מסיים „דרב נהג (כשאמר לבני ביתו ליתן מתנה לבר נש לא הוי חוזר בו) למדת חסידות״, ולפי הפי׳ שבמשנתינו איירי כשנתן דמים יומתק החידוש וההמשך בירושלמי שהוא ג״כ בדרך לא זו אף זו. וראה בארוכה לקו״ש בהר תשמ״ט.

לארץ", אז די ערד זאל ניט באַארבעט ווערן — אויך אַן ענין פון שלילה.

לאידך, דאַרף אט די שלילה פון שמיטה גופא אויסגעדריקט ווערן אין אַן אופן חיובי ופעולה — אין דיבור — וכנ"ל „המחזיר חוב בשביעית יאמר לו משמט אני כו' שנאמר וזה דבר השמיטה", וואָס לכמה דיעות איז דער דיבור („משמט אני") אַ מצוה (מדאורייתא) [72]: [בהמשך המשנה „רוצח שגלה לעיר מקלט ורצו אנשי העיר לכבדו יאמר להם רוצח אני אמרו לו אעפ"כ יקבל מהם שנאמר וזה דבר הרוצח", איז עס אַ באַווארעניש מען זאל אים ניט געבן קיין כבוד בטעות, ווי ער איז מפרש אין ירושלמי[73], ע"ד ווי בשעת מען גיט אים כבוד ווייל מען מיינט אַז ער ווייס צווייי מס' און ער ווייס נאָר איינע, דאַרף ער זיי דאָס מודיע זיין].

די הסברה אין דעם עפ"י פנימיות הענינים י"ל: שנת השביעית איז ענינה ספי' המלכות [74], און אין איר זיינען דאָ ביידע ענינים: דער ביטול פון ספי' המלכות לגבי די ספירות שלמעלה ממנה: ספירת המלכות איז עולם הדיבור.

און דעריבער זיינען דאָ אין שביעית די ביידע ענינים: „ושבתה הארץ" — דער ביטול און שביתה אין ארץ — מלכות, און „לא תזרע גו'", און אַזוי אויך שמיטת כספים: און צוזאַמען דערמיט איז דאָ אַ מצוה בדבור „דבר השמיטה".

עפ"ז איז פאַרשטאַנדיק דער מדרש הנ"ל, אז שומרי שביעית ווערן אַנגעַ־רופן „עושי דברו לשמוע בקול דברו", ניט כלשון הרגיל בכגון דא „(עושי) מצותיו" „(עושי) חקותיו" וכיו"ב, ווייל ענין השמיטה איז פאַרבונדן במיוחד מיט דיבור.

און ווי דער מדרש איז מכריח אַז עס רעדט זיך ווען „שומרי שביעית" — „נאמר כאן עושי דברו ונאמר להלן וזה דבר השמיטה מה דבר שנאמר להלן בשומרי שביעית הכתוב מדבר אף דבר האמור כאן בשומרי שביעית הכתוב מדבר".

און עפ"ז יומתק וואָס דער סיום וחותם פון מס' שביעית איז „כל המקיים את דברו רוח חכמים נוחה ממנו".

און דורך דעם לימוד ועסק אין הלכות שביעית (וואָס כל העוסק בתורת כו' כאילו עשה [75]) איז מען ממהר דעם זמן וואָס „רצית ה' ארציך („ועשו את השמיטין") שבת שבית יעקב" („אתבת שבייתא דבית יעקב") און „גם ה' יתן הטוב וארצנו תתן יבולה" [76] און מען ווערט זיין „גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו", שומרי שביעית — מקיים זיין מצות שביעית כפשוטה אין ארץ הקודש ומן התורה, בקרוב ממש ווען דער אויבערשטער ווערט „מקיים" זיין „דברו" „דבר ה' זה הקץ" [77] — „והיתה לה' המלוכה", בביאת משיח צדקנו ויוליכנו קוממיות לארצנו.

(משיחות חודש תשרי תשל"ג — שנת השמיטה)

---

72) ראה לעיל הערה 47. 61.

73) במס' שביעית כאן.

74) ראה דרמ"צ מצות קדושת שנה השביעית מכתבי האריז"ל (ושם גם בנוגע לשמיטת כספים). תורת לוי יצחק ע' קלה. לקוטי לוי יצחק אגרות ע' רמד. וראה לקו"ת פרשתנו מב, ד. ועוד.

75) ראה מנחות בסופה בנוגע לקרבנות.

76) תהלים פה, ב. שם, יג. מדרש תהלים שם. תרגום שם.

77) שבת קלח, ב.